

„Soča“ izhaja vsak četrtek in velja s pošto prejemanja ali v Gorici na dom pošiljana za družabnike polit. društva „Soča“:

Vse leto . . . . . f. 4.—
Pol leta . . . . . „ 2.—
Četrt leta . . . . . „ 1.10

Za nedružabnike:

Vse leto . . . . . f. 4.50
Pol leta . . . . . „ 2.30
Četrt leta . . . . . „ 1.20

Posamezne številke se dobivajo po 10 soldov v Gorici pri Paternoliju in Soharju; v Trstu v tobakarnicah „Via del Belvedere 179“ in „Via della caserma 60“.

SOČA

Glasilo slovenskega političnega društva goriškega za brambo narodnih pravic.

Pri oznanilih se plač. . . . . navadno trisporno vrsto:

8 kr., če se tiska 1 krat
7 „ „ „ 2 krat
6 „ „ „ 3 krat.

Za večje širke po prostoru in vsak pot 30 kr. za kolek.

Naročnina in dopisi naj se blagovoljno pošiljajo uredniku: Viktorju Dolencu v Gorici, Con. del Cristo 186. blizu živinskega trga kjer se nabaja tudi upravnistvo. — Rokopisi se ne vračajo; dopisi naj se blagovoljno frankujejo. — Delalcem in drugim nepremišljenim se naročnina zniža, ako se oglase pri uredništvu.

Pozor, Sočani!

Naj bode o tem vsem gg. društvenikom političnega društva „Soča“ še enkrat prav nujno priporočeno, da pridejo v velikem številu k občnem zboru v četrtek 31. t. m., da društvo postavi takega kandidata za državni zbor, kateri je večini društvenikov po godu in zasluži zaupanje slovenskega naroda.

Govor dr. Fr. Lad. Rieger-ja pri Jungmannovi slavnosti 13 t. m.

Marsikaterega naših prijateljev bi zanimal ta govor izvrstnega govornika, kateri bi scela zaslužil priimek českega Demostena. Ker pa nam ne dopušča prostor našega lista prinesiti celega, posnamemo vsaj najvažnejša mesta.

Po navdušenem pozdravu je govoril Rieger-tako-le: „Mej Grki so bili možje, ki so si pridobili s svojim junaštvom imena „bogovom enaki“ in „heroji.“ Tudi naš narod jih ima. Tudi naši heroji so morali krčiti gozde, sušiti močvirja in so se morali boriti z divjimi zverinami in s strupenimi zmaji.

„Primerimo našo dobo z ono, v kateri je živel Jungmann. Plemstvo oij znalo českega jezika in je obračalo hrbet českemu narodu; pred vsakim birokratom se klanjajoče meščanstvo pa je zbiralo drobtince od „kruha kulture“, ktere ga so nam dajali v „glavnih solah.“ Obrtnije nij bilo, ker nij bilo ne kapitala ne zadostne omike. Kmet, ki je pod tlako in desetino stokal, je moral prenašati gospodarstvo ljudij, ki so ga imeli za vrbo, katere se po njih mneji tem boljje razrašča, čem boljje se jo obsekuje. Kako pa se je godilo še le z delalcem! Za više interese se nij zmečil delalec; nij bilo ne šol, ne literature; brez šol in brez knjige pa sta morala jezik in vsa omika veduo globokejšje padati. Slabe duše so se sramovale narodnega jezika, so ga prezirale ter se mu rugale kakor ptice, ki avoje lastno gnejzdo usmradijo, ali kakor otroci, ki metajo, napivši se iz studenca, vanj blato in kamenje.

LISTEK.

Valentin Stanič.

(Nadaljevanje.)

Opomenil sem bil že enkrat, kako sprejemen je bil Stanič za blage nove ideje. Ta črta njegovega lepega značaja se je spet prav krasno pokazala tedaj, ko je bil l. 1845. v Gorici osnoval družbo zoper trpinčenje živalij.

Taka društva zoper brezumno, brezsrčno i nepotrebno trpinčenje nedolžnih živalij so se začela snovati na Angleškem v začetka tekočega stletja. Njih namen je bila nevedno ljudstvo poučevati, kako se ima vesti proti potrebnim i dobrotim živalim, pa tudi v zvezi z državno oblastjo kaznovati tiste suroveže, ki se živino nečloveški ravnaajo. Nemci so Angleže kmalu posnemali. Posebno lepo pa se je vélo i veliko je koristilo v tej zadevi monakovsko društvo, osnovano l. 1842. Stanič je uže v ročinskem klanca večkrat ljudi ostro karal, če so uprežno živino preobkladali ter neusmiljeno bili. Naravno tedaj, da je osnovo takih društev vesel pozdravil ter ja tudi pri nas ustanoviti poskušal.

S pismom od 21. febr. 1845. pristopi kot družabnik k monakovski družbi, ktera mu 4. marcija s posebnim listom odgovori. Piše mu mej drugim to-le:*)

*) Miloserčnost do žival. Na svilo dala c. k. kranjska kmetijska družba. V Ljubljani 1846. Str. 65.

„Prišel je Jungmann in je vzbudil uže zamrti jezik sv. Vaclava in njegovega naroda; prišel je Šafarik ter nam je pokazal, od kod smo, dokazavši, da smo udje velike slovanske rodovine, ki ne dopusti nikdar, da bi le eden njenih otrok propadel. Prišel je tudi Palacky in nam povrnil našo slavno zgodovino; prišel je Presl, da nam je odprl veliko knjigo natore; prišla sta navdušena pesnika Čelakovsky in Kolar, ki sta budila v naših srcih ljubezen do domovine in do naroda. Za temi heroji pa jih je prišlo tisoč in tisoč, kakor vitezi iz Blanika, in mi vsi smo njih učenci. Velika sprememba! Naše plemstvo se je popolnoma spremenilo. Zastopniki najodličnejših českih plemenitih rodovin se borijo z nami in nam na čelu za naše pravice ter žrtvujejo velike žrtve za blagor domovine, žrtve, katerih nijmo še zadosti cenili, pa bo prihodnost vedela, koliko so vredne. Tudi naše meščanstvo se je spremenilo. Njih zastopi gojijo marljivo in pridno poduk, ter so povsod, kjer jih potrebujejo interesi naroda. . . Kmet je postal samostalen, ne zdihuje več v sponah tlake in desetine, ter je, kakor drugi, tudi on zvest svoji domovini. Narodno gospodarstvo se je tako razvilo, da je naša dežela vzgled sosedina. . . . Ako dojde tujec, da; se pohvali s svojim narodom, recimo mu: „Dokaži nam tak napredek, po tem govoriš resnico.“

„Po tem takem se je v 50. letih vse spremenilo. Zdaj vas vprašam, kdo je uđnil to čuduo spremembo? To so bili naši buditelji, na čelu jim Jungmann. Oni so nas učili, sami sebe spoštovati, povsod dostojno in možki za svoje pravice se boriti, oni so nam dokazovali, da nij Čeh hlapec ali berač, ampak umen državljani in rodoljub.

Vse to je njih zasluga. . . . Vedite in nikdar ne pozabite, da doseže samo oni narod svobodo in pravico, sam sebi odločevati, kateri sam za se mara, kateri sam svoje pravice brani.

„Zatorej nam mora biti vedno v spominu geslo: „O práci a vedeni jest naše spaseni.“ Naši buditelji so spoštovali, kakor je treba, to načelo, ž njim pa so vložili temelj razvoju našega narodnega živjenja. Napredek to je bilo geslo in ob enem klic po politični neodvisnosti. . . . Na tej poti nas čakajo še mnoge in teške borbe, pa nikdar ne doživi svet, da je zapu-

„Prečestiti gospod! Prejeli smo včeraj z velikim veseljem Vaše pismo, polno lepega sedržaja, pa tudi priloženih 30 goldinarjev, za ktere se Vam prav lepo zahvalimo. Z neizrečenim veseljem Vas za uda naše družbe sprejmemo. Bog daj, da bi veliko takih plemenitih i blagosrčnih družabnikov pridobili. Pošljemo Vam tukaj 300 iztisov knjige, ktero je naša družba pod naslovom „Dolžnosti do živalij“ na svitlo dala i priložimo tudi drugih spisov, kolikor jih še oddati moremo. Posebno nas pa veseli, da je — kakor nam pišete, — viša gospodska pismo naše družbe Vašemu prečestitemu nadškofijskemu redništvu naznanila in pa, da Vi izpiske iz njega celo v slovenskem ljubljanskem časopisu (v Novicah) ponatisniti želite. . . . Prav živo želimo, da bi se Vaš namen tudi v Vaših krajih osnovali družbo zoper trpinčenje živalij, po sreči izvršil; kar nas tiče, Vam bomo srčno radi vse na svitlo dane spise pošiljali, kakor je svojim podružnicam na Bavarskem delimo.“ i.t.d.

Pa res Stanič nij miroval, dokler nij takega društva osnoval v Gorici, prvega enake vrste v celi Avstriji. Iz poročila, ktero je Stanič 6 sept. 1846. razglasil, se vidi, ka se je društvo ustanovilo 14. febr. 1846. ter do jeseni imelo uže preko 1000 družabnikov. Dohodkov je imelo do takrat 651 fl., stroškov 1060 fl., tedaj deficita čez 400 fl. Izdalo je precej prvo leto tri knjizice v slovenskem, nemškem in italijanskem jeziku ter razdelilo je v več no 10.000 iztisih mej priprosto ljudstvo, posebno mej mladino. Slovenski knjižici se pravi: „Kratke povesti s podobami“. Prestavil jo je z nemškega najbrže Stanič sam. Nemško izvrstno knjigo: „Der Verein gegen die Thierquälerei“ se spisal glasoviti Kranjec iz Radolice phil. dr. Anton Fuster, ta-

stil Čeh bojišče, da se je podal na milost in nemilost sovražniku. Scela je mogoče, s pretežno silo kateri narod obvladati, pa bog ne daj, da se sami ponižamo. Z lastno silo si je opomogel naš narod, jak in krepak pa si bo pomagal tudi v prihodnosti. . . . Samo takrat, ko bomo na dnu srca prepričani, da moramo delati za narod požrtvovalno in neutrudljivo — še le takrat dosežemo svoj cilj! Ako bi vsaki izmed nas le nekaj onega storil, kar je Jungmannu sam izvršil, b prekosili vse narode tega sveta. Obljubimo si tukaj vedno zvesto hoiliti za narodnim praporjem, obljubimo si, iz vseh močij po tem hrepeneti, da dosepe naš narod na najvišjo stopnjo omike. Nij vsaki velik učejak, velik pesnik, pisatelj ali časnikar, pa vsaki je poklican delati, kolikor more, opominjati k stanovitnosti; oni pa, kateri ne more koristiti narodu duševno, naj dela in pomaga materialno. Noben pošten Čeh naj se ne loči iz tega sveta, preden se je vprašal: „ali sem kaj storil za svoj narod? Sem izpolnil svojo narodno dolžnost? Ako pa je nijsi izpolnil, primi za pero ter nadomesti, kar si zanemari. Imamo zadostno število zavodov, ki delajo za narod: imamo društvo „Svatorbor“, ki podpira duševne delince, pisatelje, učejake in umetnike ter brani one družine, katerih glave so umrle v verni službi domovine. Imamo narodno gledišče, prevažno za nas s kulturnega in socijalnega stališča. Sveta dolžnost nam je, je kolikor mogoče brž doizdati. . . .

„Od sramote naj oblije vsakega Čeha rudačica, kateri nij za narod nič storil, kateri mu nij prinesel nobene žrtve. . . .

„Zaupajmo v sebe! Narod, ki se sam ne zapusti, ne propade nikdar. Mogoče, da nas čakajo še teške skušnje in borbe, v borbi pa se krepki in čvrsti sila. Smo bili kedaj silnejši in močnejši nego zdaj? Vsaki se vrne na svoj dom, prepričan na dnu srca, da zmerom boljje napredujemo na potu napredka. Ta spomin nek naj bo mejnik med smrtjo in životom, med robstvom in svobodo, spominke našega ustajenja in temeljni kamen boljše prihodnosti.“

krat profesor verouka v Gorici, l. 1848. eden glavnih voditeljev v dunajski prekuciji, za tega delj in contumaciam na smrt obsojen, a sedaj razpop i privatni učitelj modernih jezikov v prognanstvu živeč v Philadelphiji v severni Ameriki. Dasi pomiloščen pred par leti se vendar v Avstriji neče vrniti. Stanič je bil podpredsednik i duša vsega društva.

Kako usmiljen do živalij je bil Stanič, vidimo iz več vzgledov. Le dva naj povem.

Enkrat nekedo v Raštelu nij mogel izpeljati težkega voza, se senom naloženega. Neusmiljeno je udrihal po volih. Stanič b.š iz cerkve mimo pride, najpreje voznika hudo ozmirja, potem pa se meni nič tebi nič upre z vso močjo v voz ter poriva, da ga je živina mogla izpeljati. — Večkrat se je hodil sprehajati po solkanski cesti. Enkrat se primari, da dohode neusmiljenika, ki je svoje konje preobložil ter je surovo i nečloveško pretepeval. Stanič pokliče stražo te ga ukaže pri tej priči zapreti. Tako je tudi znano, da je nad Solkanom pod Sveto goro dal narediti korito i korec, da so lahko vozniki svojo upohano živino napajali.

Mož, ki je imel do živali toliko srca, gotovo nij mogel biti brez čuta za trpečo človeštvo. Kedo pa je človeške pomoči huje potreben nego ono nesrečne sirote, katerim je stvarnik odrekel tisti plemeniti dar, s katerim človek izraža svoje misli, čute pa želje i kteri človeka povzdiga nad vsa pozemeljska bitja — gluho nemi! Vse svoje moči i velik del svojega premoženja je proti koncu svojega živjenja Stanič posvečil tem nesrečnikom ter nij miroval preje, dokler jim nij osnoval v Gorici zavetja, kder jim je mogoče vsaj deloma rešiti se svojega prokletstva ter prisvojiti si vsaj nekoliko človeške omike.

Dopisi.

V Gorici 22. julija. [Izv. dop.] (Konec.) (Slovenske občine v italijanskih okrajih.) Če moremo z dobro vestjo trditi, da se v zadnjih letih in posebno po šempaskem taboru povsod na Goriškem vro vzbujajo narodna zavest, moremo na drugi strani z enakim prepričanjem izreči, da so v tem oziru še najbolj mrtve ostale one slovenske županije, katere so v zvezi z italijanskimi okraji. V Brdih imamo tri take županije z okoli 5500 prebivalci. Naj zvestejše mej temi je ohranila do zdaj svoj narodni značaj medanska županija, katere se ima zahvaliti za to prednost pred vsim rodoljubnemu in zvestemu teži tudi jako sposobnemu županu; on uraduje prav lepo v slovenskem jeziku in se je posebno marljivo za to trudil, da so dobili Medanci prvo redno šolo v celih Brdih. In to je veliko, če se pomisli, da je Medana najmanjša občina v Brdih, katere šteje le večemu 780 duš in da so se vse druge briške občine (zvonec je nosila in nosi še vedno šmartinska) strogo vitno branile rednih šol s posvetnimi učitelji. Za njo pride biljanska županija, kder se je vvela pri županstvu uradovanju nekakih italijansko-slovenskih mesarica in kder se sploh opazuje uže mej ljudstvom večja narodna otrpnenost. Vendar je ta županija še čisto slovenska in narodni duh bi se dal v ugodnejših razmerah kmalo prav živo obuditi, le pravih mož manjka in dobre ljudske šole in, kar je najbolj potrebno, zveza z italijanskim okrajem naj bi se pretregala. Dokler ta zveza ostane, se ne moremo nadejati boljših razmer, marveč se je bati, da se bo italijanski duh čedalje bolj lastil ljudstva, kakor vidimo, da se od leta do leta huje šopiri v sosedni županiji dolenski. Tamošnje žalostne razmere smo uže zad jic popisali, danes naj samo še opomimo, da obsega dolenska županija mej okoli 8000 prebivalci, kakih 800 italijanov in poitalijandnih sosedov, večidel kolonov, italijanskih državljanov, kar ji pa ne more jemati slovenskega uticaja, saj so celo sosednje onokraj Idrije, katere loči tam Avstrijo od Italije, še vedno Slovenci in zraven tega dokazujejo tudi krajna imena Dolenja, Metnik, Golobrd, Hrušoviče, Kožbana, Skriljevo, Senožče (uradi so jih popočili v Dolegna, Mernico, Colobrida, Curso, Cosbana, Scrid, Solesenchia) da smo v dolenski županiji na stari čisto slovenski zemlji. Zveza s slovenskim okrajem, dobre ljudske šole in narodni duhovniki bi v tej županiji gotovo ustavili nadaljno poitalijandevanje in še več, ti faktorji bi morda celo mnogo, če ne vsega, nazaj pridobili, kar se je v narodnem oziru tam uže izgubilo.

Pa tudi na robu kamenitega Krasa štejejo tri slovenske županije, katere je nemila osoda pridružila italijanskemu okraju tržiškemu, oziroma gradiškemu. Te so: Devin, Opačjeselo in Doberdob se skupnim prebivalstvom nad 2800 duš.

Kakor je na celem drugem Krasu narodna zavest vzbujena in sem ter tja celo uže krepko utrjena, — tako je v teh treh županijah, ne rečemo, sploh mrtva, ampak gotovo zelo leno in zaspano se razodevajoča. Naj jasneje se kaže to po županovanju. Županstvo v Devinu uraduje samo italijanski, tako je špogal stari župan g. Persoglia, o katerem smo slišali, da niti nij hotel razumeti slovenskih dopisov, tako špoga nekda

tudi novi g. župan. V Doberdobu nij dosta bolje in samo v Opačjeselu je notranje uradovanje in z deželnim odborom sploh slovensko, z vlažnimi oblastujami pa italijansko. Bistveno tako nengoder upliv v narodnem oziru na vse občinarje sploh, kedo more to tajiti? Kaj pa še vedno občevanje strank z italijanskimi sodniki, uradniki in stagi! Da, taka nesrečna zveza mora, če tudi ne hitro, prav gotovo narodno pogubo dotičnih krajev za nasledek imeti.

Da bi bili ti kraji vsaj pri najvažnejšem opravih ustavnega življenja, pri volitvah deželnih in državnih poslancev, združeni s slovenskimi volilnimi okraji! A tudi takrat so osamljeni ali prav za prav politično zavržen faktor; kajti pridruženi ogromni večini italijanskih kmetskih občin ne morejo nikdar niti na to misliti, da bi postavili kacega svojega kandidata, ampak morajo vselej glasovati za Italijane, ali, kar se se navadno zgod, za dotičnega vladnega kandidata.

Volilno gibanje jih presneto malo gane, ker jih ne zanima in ker morajo pri volitvah ali pasivni ostati, ali pa moža iz nasprotnega tabora voliti, kateri pomaga v zboru njihov narod, njihove pravice in težnje zavirati in zatirati. Vsa do zdaj smo bili žalibog tega od naših italijanskih poslancev vajeni. In tako je nad 8000 Slovencev brez naravnega zastopnika v deželnem in državnem zboru, kar jim je gotovo velika krivica.

Vprašamo pa zdaj, ali se je uže kaj storilo, da bi se nenaravna zveza slovenskih občin z italijanskimi okraji raztrgala? Gotovo, da se je! Nekatera občine same, deželni odbor in zbor so uže v ta namen marsikaj predlagali, sklepali in prosili; vladni organi so tudi uže morda na cente papirja popisali o tem vprašanju, kakor sploh o preuravnavi političnih in sodnijskih okrajev na Goriškem. A dognalo se nij še nič, prav nič, in se menda tudi ne bo tako hitro, če ne bodo dotična občine (razen Dolenje, katere gotovo ne bo) složno postopale in soglasno prosile in če ne bo deželni zastop odločno na to delal, da se ta zadeva kmalo končno in sicer ugodno reši. Občinski zastop opačjeselski je letos zopet prošnja podal, da bi se tamošnja občina pridružila sodnijskemu in političnemu okraju griške okolice in, kakor slišimo o podpirajo vse merodajne oblasti: okr. glavarstvo, goriško in gradiško in deželni odbor. Ali ne bi bilo prav, da bi zdaj Opačjeselo še vse druge občine posnemale, katere so v enakem položaju? Nam se zdi zdaj jako ugoden čas za to.

Če bi vlada ne hotela tudi na to nič storiti, naj bi jo priganjal v prihodnji sesiji deželni zbor, kateri ima še drugo podobno vprašanje rešiti, namreč ono zaradi združenja naših županij, o katerem hočemo v kratkem nekoliko govoriti. Kl.

Iz ajdovskega okraja 21. jul. [Izv. dop.] Došla mi je slučajno 28. številka „Glasa.“ Pregledovaje jo, nalem na odprto pismo g. Fr. Rabeku. Kar nij dosta bomb g. dopisnik izpustil, dostavlja urelištvu „Gl.“ še to le: „Uredništvo „Glasa.“ bi zamoglo zanimive dogodiljaje povedati, kako „Sočani“ svoj list ponujajo, celo usiljujejo, pa za zdaj še molčimo.“ Gotov je bolje, da molčite, gospodje! „Schweigen ist gold, reden nur silber.“ Kedo bolje usiljuje svoj list, „Soča“ ali „Glas?“

nikom oprostile človeštvo velike sramote, ka mora bitja svojega rodu v živinskem stanu gledati!

„Te besede so me vznemirile; sramoval sem se svoje popolne nevednosti gledé teh nesrečnikov i vest me je toliko huje pekla, ker sem imel za svojega prejšnjega pastirovanja, sicer uže odrastlega, gluhomemega pod soboj. Ogenj v mojih prsih me pa nij samo pekel, nego gmal me je do dejanja. Govoril sem gledé omenjenih mladih duhovnov z nekim profesorjem bogoslovja. Le malo malo se jih je oglasilo. Za to je bilo treba vse dekanate goriške nadškofije o tej zadevi opomeniti ter jim več v tem času nakupljenih iztisov omenjene knjige pripočeti, da bi jo duhovni bra'i ter se po njej ravnali. Res se je oglasilo več dekanij, ki so prosile v ta namen Czechieve knjige. Pa, kako prazne so človeške nadeje! Duhovni so se skoro gotovo ustrašili hieroglyphom podobnih znamenj na 42. i 43. strani, zdela so se jim preteška, da bi se jih mogli naučiti i zatorej so vrnili knjige niti dotaknivi se jih!“

„Vendar prisijalo je po gdem vremenu tudi solnce, ko mi je kmalo po tem omenjeni gospod profesor povedal, da se preprost učitelj v spodnjih razredih tukajšnje normalke (g. Anton Pagon), dasiravno ne pozna Czechieve knjige, uže dalje časa prav srečno peča s podučevanjem gluhomemih. Kmalu sem se prepričal o tem. Konec šolskega leta smo imeli malo izkušnjo. Ta izkušnja l. 1837, pri kateri se je zbralo mnogo odličnih gostov, je uže vskled svoje novosti več pokazala, nego so vsi pričakovali. Veselje, katero je z obraza sicer zanečarjenih gluhomemih odsevalo, njih trud, da bi svoje misli z besedami izrazili, izvalila sta iz marsikaterega očesa navzočnim skrivno solzo pomilovanja i radosti! Kedor je bil navzočen, je gotovo čutil željo, da bi se za tako zapuščene sirote kar je mogoče storilo.“

„Konsistorij je na to v bodoči pomladi razposlal

„Soča“ nam nijso še silili „Glas“ so nam pa ponujali, in da bi se nam prikupili, dajali ste nam take priimke kakor bi bili vsi k-ežkega stanu.

Še eno. Društvo „Gorica“ šteje mnogo udov, in jih lahko tudi šteje, ker si je sama vpsuje; in potem pošilja meni nič tebi nič „sprejemne liste“ na dom. Se ve, da jih mnogo debelo gleda in posebno, ker ja sprejemni list tako okinčan, kakor bankovec visoka vrednosti. Tukaj Vam pošiljam na ogled tak sprejemni list, ali nij „fleten“ in zapeljiv, da bi se moral samo zaradi tega človek vpisati? Pa ne izgubite mi ga, ker ga bom vrnil zopet g. predsedniku dr. Tonkliju.

Kedo usiljujejo „Glas“ ali „Soča“?

„Glas“ ne očitaj „Soči“ blata, ker si uže sam tako v njem, da se ga težko rešiš. F. R...a

Iz Trsta 21. julija. [Izv. dop.] Naši okrajni paše bode kmalu uže preimenitne osebe, vse piše o njih, a vsa je tudi edino v tem, da nij niti eden na svojem mestu; ne le da so v svojem poslu nezmožni, ker nijma- jo nenačajnega znanja občinskih stvari, nego oni so več ali manj lahoni, torej veliki nasprotniki domačega življa. — A vse okrajne paše prekosi v lahonstvu g. Lukša v Proseku.

Njegovo dejanje 1. maja zaradi slovenske zastave poleg njegove huše slovenski svet uže pozna; ravno tako pozna njegovo junško vedenje o priliki slov. napisu na žandarmskem stanovanju; ostaja nam zabilježiti še njegovo poslednje postopanje, katero mu bode gotovo italijanski red sv. Umberta pristuzilo.

Okoličani poslušajte!

Vrtnarska družba v Trstu je sklenila poslati štiri okoličane na Dunaj h razstavi. Magistrat pozove okrajne nadzorinke, naj vsak iz svojega okraja naj umneje kmete zaradi tega nazajni. Iz vseh okrajev so došla poročila in tudi iz Proseka, a kako? Naš Lukša pravi, da nijma v svojem okraju niti enega, ki bi bil sposoben za to. No, Lukša, tu si se „odrajzu“ prav po ribniško. Prosečani bodite mu hvaležni! Pa kaj, naj nij čuda, on je meril po svojem vatlu; kedor nij ničesar zmožen, ta tudi nikomur nič ne zaupa. Ako bi bil tisti čas v Proseku kak Farlan ali Kalabrez, bi ga bil gotovo naš preljubljivi paša priporočil, a priporočati Slovence, katerim vedno očita, da cesta skoz Prosek pelje v Italijo, to bi bilo nezaslišano. Kaj ne g. Lukša? —

Okoličani, treba bode v kratkem sklicati volilni shod, da se porazumemo o kandidatu za državni zbor. Pogovorite se tedaj s svojimi zmenci in sosedji, da, ko bode razposlan poziv, se v mnogobrojnem številu, snidemo ter si napravimo glavni temelj za bodoče volitve.

Včeraj je bil ples na Proseku. Narodno gibanje je tukaj najbolj vzbujeno, in upati je, da se bode narodni naraščaj po okolici o l tukaj naprej najbolj širil. Tudi politikovati znajo naši proseški fantje. Ko so se zastavo po vasi šli, je bila razgrenjena, a ko so šli memo Lukšev hiše, ovili so zastavo okoli droga, da bi je ne osramotil laški napis nad paševo hišo. To je sicer malost, a hvalevredna!

Iz Prage 14. julija. [Izv. dop.] 16. julija t. l. bo sto let, odkar se je rodil v vasi Udlici pod bivšim

Cujmo, kako nam Stanič ustanovitev goriške gluhomemice sam popisuje.*

„Bilo je meseca avgusta 1836, ko je sl. deželna vlada nekaj zvezkov knjige imenovane: Versianliche Denk- und Sprachlehre (spisal jo je prof. Hermann Czech) poslalo konsistoriju s tem nalogom, da naj poskuša dobiti nekoliko zmognejih mlajših duhovnov, ki bi bili voljni lotiti se podučevanja gluhomemih. Čital sem predgovor v omenjeni knjigi i proti njegovemu koncu je ubogih sirot usmiljeni oče užgal v mojih prsih ogenj, ki me je pretresel in kateri, ako bog da, bode stoprv z mojim življenjem v meni ugasnil. Dotične besede se glase: „Človeških osod vsemogočni vladar, brez čigar volje se za človeštvo nič velikega i dobrega zgoditi ne more, vdihni vladar, v izpeljavo njegovih namer na zemlji osnovanim, trdno voljo, da bi vsem gluhomemim v dosego tistega namena, za kterega so ustvarjeni in z vsemi sposobnostimi obdarovani, podelile potrebne pomoč; da bi jim izkazale neprecenljivo dobroto krščanske, versko-nravnne omike, do katere imajo kot ljudje in kot udje krščanske cerkve pa človeške družbe neizpodbijano pravico; da bi s tem velikim delom pravičnosti in usmiljenja proti takim nedolžnim, več tisoč let svojega odrešenja čakajočim nesreč-

*) Primeri Staničev preznimiv spis: die Wallfahrt der Taubstammen auf den heil. Berg bei Görz am 21. Juni 1844. — Po tem: Gefühle einiger Taubstammen, vorgetragen bei Gelegenheit der am 9. September 1843. abgehaltenen Prüfung derselben. — Brevi canni storici sopra l'istituto dei sordo-muti per il Litorale in Gorizia dalla sua origine sino al tempo presente cioè dall'anno 1840. — settembre 1866. — Nadškofjskega konsistorija okrožnici od 21. maja 1839, št. 566/56 in od 1. avgusta 1839, št. 786/90. Na obeh je poleg nadškofa Lušina podpisan tudi Stanič. — Breve relazione sull'origine e sullo stato presente dell'istituto dei sordomuti per il Litorale in Gorizia, 1843.

tiskano okrožnico, v kateri je poudarjal, da je dušnih pastirjev dolžnost, skrbeti za izobraževanje i podučevanje gluhomemih. Ker je v tem tudi ljudski učitelj v Kanalu (g. Val. Tomaj) tri gluhomem: dečke podučevati začel, osnovali smo l. 1838. spet izkušnjo, h kateri je tudi kanalski učitelj svoje tri učence pripeljal. Tudi ta je vse navzočue prijetno osupnila.“

„Zdaj je bil skrajni čas vse moči napeti, da bi se v Gorici osnovala redna šola za gluhomeme. Konsistorij je razdelil konec šolskega le a 1838. prav veliko tiskanih okrožnic po vsem Primorju pa tudi po bližnjih škofijah s pr šujo, ka naj č. duhovščina in vsi blagi človekoljubi po lpsujejo in zbrajo denarne doneske v ta namen. Samo v eni (krški) škofiji je to povabilo palo na rodovitno zemljo. Tolazilo nas je pa to, da so se več z darovi del duhovščine goriške nadškofije in pa okrajni komisarijati v goriškem okrogu, ki so mladi institut tudi se živžem preskrbovali, prav posebno odlikovali. Velikodušnih je bilo tudi več dostojanstvenikov, uradnikov, meščanov in judovska občina v Gorici. Slavna borsa v Trstu, nekateri župani, duhovni i posvetoi, po tem duhovni tržiške, poreške i krške škofije i posebno nekateri okrajni komisarijati isterskega okroga so se izkazali v svoji dobrodelnosti. Celo c. k. polk princ Leopold i c. kr. mejni stražniki so kaj malega pripomogli.“

Iz teh Staničevih besed se bistro vidi, da prav on je edini pravi začetnik goriške gluhomemice in da nje-mu pred vsim moramo hvaležni biti za velike blagodarove, izvirajoče trpečemu človeštvu iz te plemenite ustanove. Se ve, da o tem molči, kar je on dal i pomagal, da se je gluhomemica odprla; in vendar je on poleg škofa Lušina največ podaril zavožu, namreč precej prvo leto 500 gl., pa objubil je še vsako leto dajati po 25 gl. Tudi v svoji oporoki ga nij pozabil. —

fevdalnim gospodarstvom Krivoklatskim Josip Jungmann, eden največih slovanskih zemljev. Takrat je bil česki narod v največji nevarnosti, da bi se v brezdušno pozabljivost pogreznil in se popolnoma germanizoval, kakor se je zgodilo s poljskimi Slovani in z enim delom Poljakov. Bitva na Beli gori in za njo avstrijska vlada je Čehe tako osrečila, da je bil česki jezik v 18. stoletju v koče potisnjen; v šolah, uradih in mestih pa se je šopirila nemščina. Česki govorniki je bilo preprosto in v českem jeziku pisati so se upali le katero molitveno knjigo in kofedar t. j. le za kmete.

Se precej znamenitih mož se je trudilo, česki narod zopet izdramiti in českuemu jeziku pristojno mesto med evropskimi pridobiti. Pa vse te moči, še celo slavnega Dobrovškega, je prekosil Josip Jungmann. S svojimi vzvrstnimi prevodi nekaterih angleških, francoskih in nemških klasičnih umotvorov je pokazal, da se da tudi v češčini izvrstne stihne napravljati. S svojo zgodovino česke literature je hotel Čehom pokazati, koliko so njih pradede v tej stroki učinili in koliko še tudi kasneje lahko učinijo, ako le bodo posneli pridnost in zavest onih mož.

Največ zaslug pa si je pridobil s svojim česko-nemškim slovarjem, v kterega je položil vse zaklad českega jezika, da je to delo eno najboljših velikanskih filoloških del vseh vekov in vseh narodov.

Da so Čehi dandanes toliko napredovali, se morajo zahvaliti posebno temu možu, kateri je v zvezi z drugimi svoj narod budil, mu jezik tujih elementov očistil ter zlasti pesniški govor tako rekoč ustanovil.

Zatorej se kažejo Čehi temu svojemu velikanu s tem hvaležni, da praznujejo po vsej deželi spomin stotnice njegovega rojstva. Zlasti v Pragi je bila ta svečanost 12. in 13. jul. sijajna.

Stotine občin in raznih društev so se pridružile bratem Pražanom in so pomagale to svečanost sijajnejšo učiniti. Uže 11. julija je bilo mnogo tujcev v mestu, kateri so se 12. in 13. jul. tako pomnožili, da je bilo vse polno: samo mej zastopniki raznih sokolovskih spolkov se jih je oglasilo pri mestnem stareštvu več nego 1000, da jim je preskrbelo stanovanje. Uže 12. jul. so vihrale po mnogih hišah zastave in so naznanjale svečanost, katera je začela o 5. uri pop. z govorom ravnatelja Vacl. Zelenega o Jungmannu in njegovih zaslugah. Še precej odličnega občinstva vseh stanov in obeh spolov se je zbralo v za to okinčani „Meščanski besedi.“ Precej po 8. uri zvečer pa je uže vse mrgelelo po nabrežji in Ferdinandovi ulici, po katerih je šel o 9. uri sijajen obhod z baklami, lesčerbami in svečami, kterega se je udeležilo okoli 6000 ljudi in kterega so tudi mestni strelci in grenadirji in corpore počastili. Mej tem so metali na Žižkovem umetne in bengalske ognje, po Vitavi je plavalo mnogo čolnov z baklami, na strelnem otoku je napravil magnezski ogenj sijajen vtis in iz levega brega Vitave je gromelo streljanje. Ulce, po kterih je šel obhod so bile ozaljšane, in mnogobrojno ljudstvo je srčno pozdravljalo se „slava!“ in „na zdar!“ sijajen obhod. Štelo se je 50 zastav in 50 godelj, katere so svirale slovanske melodije, mej njimi tudi „Naprej“ in „Još Havatska.“

Ko so prišli vsi pevci pred model Jungmannovega spomnika, se je ustavil celi obhod, in pevci so zapeli

slavnostno kantato. Potem se je razšel celi obhod na Karlovem in Vaclavem trgu.

Pozno po noči so se hodili gosti in domači po ulicah, katere so uže za drugi dan kinčali. O 5. uri zj. 13. jul. je gromelo streljanje na strelnem otoku in oznanjevalo glavno svečanost. Uže o 7. uri so morali biti vsi obhodovi oddelki na svojih mestih. O 1/2 10 uri se je vzlignil veličanski obhod iz Belvederja čez Elizabetin most, Prekope k modelu Jung. spomnika. Zopet so paradrali mestni strelci in grenadirji poleg mnogobrojnih društev in deputacij: od polit. in telovadnih društev do mesarjev in dimnikarjev, od umetniških spolkov do dijakov. Na obhodovem čelu in v sredini je bilo okoli 200 jezdecov in tudi staroste mnogih društev so jahali. Vsakega v obhodu, kterega se je udeležilo 15 - 20.000 ljudj, je kinčala slavnostna svetinja, in komaj so nehale nekatere muzike nar. pesnijsvirati, uže so zagodile druge „Slava!“ in „Na zdar!“ — klci tesno zbranega ljudstva so pozdravljali obhod z več nego 360 zastavami. Ko so prišli pevci o 1/2 12, uri do modela Jung. spomnika, se je ustavil celi obhod, in so zapeli slavnostno kantato K. Poljskalskega.

Po tem je stopil na oder dr. Fr. Lad. Rieger, ter je poudarjal v svojem eno uro trajajočem govoru strašno stanje Česke po bitvi na Beli gori in zasluge Josipa Jungmanna. Gromoviti „na zdar!“ in „slava!“ klci so bili občno priznanje navdušenosti, katero je znal slavni govornik v srci vsakega narodnjaka vzbuditi.

Na to je udaril oče Palacky s kladivom trikrat po spominkovem temeljnem kamenu, in pevski zbor je dovršil predpoludansko svečanost.

Popoludne se je zbralo o 3. uri okoli 400 najimnitnejših českih mož in zastopnikov skoro vseh slov. narodov (izmej Slovencev gg. Noll, Staré in Pribil) in med tujimi zlasti dr. W. Russel, dopisnik „Times“-ov, pri slovesnem banketu v „Meščanski besedi.“ Druga društva se svojimi 50 muzikami pa so si morala iskati mesta po drugih gostilnicah. Zvečer je končala slovesnost vrla slavnostna predstava v novom. gledišči, ktero je bilo kljub vročini, kakor še nikedar, natlačeno. Danes je večina gostov uže odšla, mnogo pa jih še ogleduje si je znamenitosti česke stolice, zlasti bogati muzej.*

*) Dopis nam je za zadnji list prekosno došel.

URED.

Politični pregled.

V notranji politiki nijmamo zadnji teden nič posebno zanimivega zaznamovati; ministri hodijo po toplicah in menda tam v samotni premišljujejo, kako bi zarotili vihar, kateri se zdaj zbira proti ministertvu. Volilno gibanje pa je uže zdaj prav živahno; tirolski ustavoverci so se izrekli pri nekem shodu, da bodo le tacega kandidata podpirali, kateri nij umazan po koncesijah in se dozdej nij vtikal v one sramotne spekulacije; enake izjave se slišo od vsih ustavovernih oglov, tedaj bodo prihodnjic usta-

igra. Drugi pot je vzbudi zjutraj zgodaj ob 2. uri ter s celo karavano vzpleza na hrib nad Podgoro, kder jo pogosti s kuhanim vinom. Vračuje se zavije z njimi v Krojini pod obokani most ter ondi na veliko veselje gluhozemih strelja se samokresom. Na večer prei kresom je pelje na Kostanjevico, kder izpušča rakete. Kaj pa celo, ko gre z njimi na Sv. goro! To je veselje in igranje, plezanje in skakanje! Stanič svojim 70. letom vkljub zleze na star oreh, fantje za njim. Začno se po vejah gujati. To je dopalo tudi deklcam, ki prihite ter se spodaj na veje pohesijo. Sicer je marsikedo na tla telebnil, pa razen naznatne škode je moral prebiti še posmehovanje svojih tovarušev.

Vendar se možu tudi milo stori, ko ogleduje gorskih volkanov sive vrhove, katere je v svojih mladih in moških letih preholil. Spomin na te srečne čase se mu nehote vriva v srce. In kako bi tudi ne? Saj nij bilo gore, na kateri bi on ne bil stal; celo svoj god je najraje praznoval na vrhu gore sv. Valentina, zdaj so mu pa noge od starosti uže trde i teške. Predno se loči od Sv. gore, hoče užiti še enkrat prekrasni razgled. Popiši nam ga sam!

„Obračale so se moje oči pred vsim proti severju tija proti gori Clapsavona v Karniji mej Tolmezzom i Piavo, na kateri sem bil pred več leti; oziral sem se tija na bovske gore, kder sem z večnim snegom pokritemu Prestrelniku i majestetičnemu Mangartu večkrat stopil na teme; gledal sem tija proti 6000' visokemu ljubemu Krnu; proti Kuku, Jalovniku i Hladniku, na katerih sem tudi bil ter vse z barometrom premeril. Posebno pa je vleko moje oči tija proti sivemu očaku Triglavu, na kterega sem 21. septembra 1803. priplezal ter ga prvi z barometrom meril in opazoval. Blizu se mi bile ročinjske gore, kder sem 10 1/2 leta 2000 daj. pasel; kaj pod nogami pa mi je ležala ba ujska kaplanija, kder sem pod

voverci skoro izključljivo nove moči poslali v boj. Kriza je napravila velik razdor mej ustavoverci; na to sme opoziteja z gotovostjo računati in temu primerno svoj bojni načrt urediti.

Po vseh kronovinah sklienjejo razne stranke volilne shode in postavljajo kandidate, Čehi, Poljaki in Dalmatinci se posebno gibljejo; narodna stranka na Dalmatinskem posebno uspešno agituje; postavila je uže svoje kandidate, čiste narodnjake, proti katerim bodo lahoni in znana petorica z Danilom na čelu skoro gotovo propali, če se bodo upali usiljati se narodu. Tudi pri nas na Slovenskem je začelo marljivo delovanje posebno mladih, kateri vsaki teden kak shod osnujejo. Mi na Goriškem bomo prihodnji teden posvetili postavljanju kandidatov, tako da bode menda do konec t. m. pri nas vse jasno gledé kandidatov za kmetske občine, katerih bo najbrže trojica in potem začne boj, kateri bo pokazal koliko razuma ima naše ljudstvo za naroden napredek. — Le v Trstu se še nič ne sliši, ali hodojo ondodni rodoljubi sklicati kak shod v okolici tržaški, ali nič. Ne vemo, kaj čakajo? Za Istro nij tudi nič preskrbljeno, sliši se da bo centralni odbor v Ljubljani zdaj tudi na one okraje ozir jemal in to je gotovo potrebno. Izvrsten je svet, kterega dajajo „Narodni listy“ Čehom, da naj namreč v vsakem slučaju, kder oblastnije narodu krajšajo ustavno garantirane pravice, tožbo podajo državnemu sodišču. Tudi mi Slovenci bi morali ta svet sprejeti; potem pa bi imelo goriško glavarstvo na stotine tožeb na vratu.

V Angleškem parlamentu je vlada, na interpelacijo enega poslanca, če hoče podpirati napravo mednarodnega sodišča, katero bi sodilo vse tožbe mej državami in tako odstranilo vse vojske — odgovorila, da bode to misel tudi pri drugih vladah podpirala. Lepa misel je ta, a kaj pomaga, ker nij izvestljiva, kajti vojske bodo, dokler bo človeški rod na zemlji.

Na Belgijskem si je flamlenski narod, kateri prenaša uže dolgo enake krivice, kakor naš narod, v parlamentu po dolgoletnem boju priporil pravico, da mu morajo oblastnije v njegovem jeziku pravico delati. Borica pridobitev ta, pa vendar kaže, da tudi mali narodci po vztrajnosti zamore prii do svojih pravic.

Na Španjskem, kder so si zadnje tedne ministertva vrata podajala, se je te dni odpovedal tudi predsednik Pi y Margal. Namesto njega je izvoljen Salmeron, kateri je sestavil konservativno republikansko ministerstvo. Menda pa je to zadnja republikanska vlada na Španjskem, ker cela Španija je vulkanu podobna; razen Karlistov ji prisedajo tudi komunisti, kateri so zadnje dni v mestu Alcoy

Koliko pa je vreden njegov neumoren trud da bi osnoval, povzdignil i razširil ta prekornisti zavod!

22. aprila 1840. je bil v Gorici občni zbor vseh dobrotnikov in ustanovnikov novega zavoda. Predsedoval mu je c. kr. namestništveni svetovalec okrajni glavar Venceslav conte de Gleisbach. Izvolil se je bil posebni odbor, kteremu se je izročila skrb za novo osnovano gluhozemico. Predsednik mu je bil izbran nadškof Fr. X. Lušin. Odborniki: Conte de Gleisbach, Avgustin baron Codelli, kanonika Stanič pa Budin, profesorja Mozetič pa Kafol, (Caffou) Dr. Savio, Jos. della Bona, Janez Budal. Za tajnika je bil izvoljen Dr. Močanik. Kmalu po tem sta namesto Ura Savia i Kafola stopila v odbor advokat Colugnati i zupan Bujatti. Prva skrb je bila novo izvoljenemu odboru najeti posebno hišo z: šolo, preskrbeti jej plačanega učitelja ter nabirati in oskrbovati gluhozeme. Ker je vse to stalo mnogo denarja in se nijso mogli na dalje vsi stroški z dobrovoljnimi doneški pokrivati, se je odbor v družbi s konsistorijem obrnil do cesarja Ferdinanda I. ter ga prosil podpore. Cesar je odločil v začetku l. 1842., da se ima zavodu vsako l. 2150 gl. državne podpore dajati. Zdaj se nij bilo bati, da bi gluhozemica kedaj prenehala; na veliko veselje Staničavo jej je bil zagotovljen obstanek!

Večidel svojega živnja je ztaj Stanič. prebil mej gluhozemimi; njim je posvečil svo očetovsko skrb, mej temi mladimi sirotami je tako rekoč sam omladil. Kedor hoče poznati njegovo prav otročje priprosto srce, ta čitaj uže zgoraj omejen spis, v katerem Stanič pripoveduje, kako je z gluhozem. mi dečki i deklicami romal na Sv. goro 24. junija 1844. Človek čitaje ta popis se nehote večkrat na tihem poprašuje, če je res mogoče, da je 70letni Stanič tak otrok mej otroki. Milo je pa tudi čitati, kako se trudi, da bi gluhozem. m napravil kako nedolžno veselje. En popoldan je pelje na sprehod v St. Maver, z njimi leta, z njimi se

slabo slamnato streho 6 let i pol v dušnega pastirštva novicijatu živel.

To je bila „otožna pesen samca strnada“, zadnje slovo od tako priljubljen h mu krajev. Kmalu po tem je mislil oddati svoje nadzornišvo, ker mu je presedulo ter svoje zadnje dni preživeti v sredi svojih mladih gluhozem h ljubljencev. Toda le kratek čas mu je trajalo njegove največe veselje. Prevzdignil se je v vrtu gluhozemih, ko je hotel težak kamen prevrtiti. Hude bolečine v križi ga vržejo na posteljo, s katere nij več vstal. Ohranil je popolno zavest do zadnjega trenutka. Moleč zadnje molitve se prime za žilo na roki, šteje udarce ter čuti, da se mu živenje izteka. „Ravno zdaj umrjem!“ pravi, vzdihne i — po njem je bilo.

Umril je 29. aprila 1847. ob 11. uri predpoludne v nanskih ulicah h. štev. 369. (v Catinelli-jevi hiši). Pogreb je bil 1. maja. Pokopali so ga na desni strani mirodvora, poleg zidu, ravno kapeli nasproti. Neznatna plošča iz črnega marmorja naz. znani kraj, kder počiva njegovo truplo. Na njej se bere napis:

VALENTINO STANIG

„ex Bodres, Gorišae inter dignitates capituli ecclesiae archiepiscop. metropolitanae scholastico, institutionis elementaris inspectori supremo, 29. april. 1847. anno 73. mortuo, viro industria, frugalitate, liberalitate praestanti paedagogium surdorum auctori, patrono suo deplorato posuit.“

To je:

Valentinu Staniču,

„Bodrečanu, mej kapiteljskim dostojniku goriške nadškofjske prvostolice skolastiku, ljudskih šol visjemu nadzorniku, 29. aprila 1847. v 73. letu umrlemu, možu v delatnosti, zmernosti, radodarnosti odličnemu je postavila ta spomenik gluhozemica žalujoca po svojem ustanovniku i svetniku.“ (Dalje)

štrašansko požgali, morili, s kratka vse ponovili, kar se je slišalo o Parizki komuni. Vlada pa njihina zadosti moči, da bi vse razne upore zadušila, če tudi ima Salmeron diktatorske oblasti. Karliski vsled tega in ker dobivajo mnogo podpore iz Nemškega in Angleškega hitro napredujejo, mesto za mestom dobivajo in predno bo dolgo, bo pretendent pred Madridom — in pokopana bo Španjska republika. Don Karlos bo sedel na Španjski prestol, pa miru vendar se ne bode na Španjskem, ker tam je mnogo republikancev, pa tudi več pretendentov za krono. Zarad tega pa nij vediti, kedaj bo mir na Španjskem; menda kadar bo vsa dežela polna krvi in razvalin. Pač pomilovauja vreden je tak narod. Blagemu Castellarju krvavi srce, ker prišel je menda do spoznanja, da njegov narod nij sposoben za republiko, ker spridila ga je dolga, dolga sužnost.

Zadnje čete nemške vojske pomikajo se počasi iz Francoskega; do konca avgusta bo Francoska poplačala ves dolg in izgubil po zadnji del tujega jarma; potem bo zopet prosto dihala; a čudovito hitro se je okrepčal ta še zmerom prvi narod.

Razne vesti.

(Nekateri Mitterstiller,) zdaj suplent v Kremasu na Avstrijskem, je imenovan za rednega učitelja na goriški gimnaziji, dasiravno je deželni šolski svet sposobnega domačina za to ministerstvu nasetoval. Ne vemo, po kaj nam je deželni šolski svet, če ga ministerstvo neče poslušati. Mitterstiller je Tirolec! Kakor bi teh ljudij še ne imeli dovolje v Gorici!

(Trupce.) 11. t. m. utopljenega osmošolca Mih. Goloba je stoprv 20. t. m. ob 5 $\frac{1}{2}$ uri zjutraj neki ribič v Soči našel, nekoliko sezavej niže od tistega mesta, kder se je utopil. Sprevod od Soče na goriški mirodvor v nedeljo popoldne je bil tako krasen, da se v Gorici malo takih vidi; udeležili so se ga slovenski gim. učitelji, dijaki z gimnazije i realke pa tudi nekaj goriške slovenske gospode. Na grobu mu je dijaški zbor pod vodstvom g. Hribarja zapel „Jamico tiho.“ V miru počivaj!

(„Slovenski Narod.“) posebne tiste številke njegove, ki so v Gorico namenjene, na c. kr. poštah mej Ljubljano i Gorico tako radovedno čitajo, da en cel dan prepozno k nam dohajajo. Tako n. pr. je številka od vtorka v Gorico stoprv v sredo zjutraj priromala. Da je edina c. k. pošta tega zakasnenja kriva, a ne „Sl. Nar.“ upravništvo, vidimo iz tega, da je list za vso soško dolino o pravem času sem prišel, samo za Gorico se je zapoznil.

Kmetijske i trgovske vesti.

(Tobak) je v Avstriji državni monopol, to se pravi: ves tobak, kar se ga v Avstriji pridelava ali v Avstrijo pripelje, se mora prodati državi, katera ga po tem po svojih ljudeh tako prodaja, da pri tem lep dobiček v žep vtakne. To samotrštvo je država leta 1783. vzela v svoje roke i precej l. 1784. je imela 3.2 milijone gl. čistega dobička, l. 1800. uže 4.4 mil., l. 1830 pa 5.7 mil., 1840 l. 9.2 mil., 1850 l. 16.5 mil., 1860 l. 23.3 mil., 1870 leta celó 37 milijonov goldinarjev!

L. 1872. 1872. je bilo v Avstriji 26 tobakarnic, v katerih je služilo 26.315 delalcev. Podelalo se je 131.713 centov inozemskega, 547.253 centov domačega tobaka, torej vsega skupaj 678.966 centov. — Naredili so 1033 milijonov cigar, 25 milijonov cigaret, 472.500 centov različnih tobakov za kaditi in 47.000 za nosljati. Ves ta tobak je bil vreden 56.700.000 gold. in prodajal se je v 35 velikih magacinih, v 913 velikih i 50.661 malih trafikah. Prodalo pa se je 1871 leta 899 milijonov cigar i cigaret, 450.000 centov tabaka za piti i 40.000 centov za šnofati. Skupilo se je zanj 50.300.000 gl., od tega denarja je imela država 37.000.000 gl. čistega dobička.

Najceneja cigara, ki se more v Avstriji kupiti velja 1 $\frac{1}{2}$ sold; najdraža iz domačega tobaka stane 8 soldov (regalita I.). Najceneja cigara iz tujega, v Avstrijo vvažanega tabaka velja 4 sold (imenuje se Vevey), najdraža pa 1 gold. 5 soldov; imenujejo se Austriacos in Napoleones, tobak, iz kterega so narejene raste na otoku Cuba v Ameriki. Pa so še druge baže cigar, ki tudi niso take, da bi si jih spogali mi Slovenci; tako n. pr. velja najfineja regalia 44 $\frac{1}{4}$ soldov, regalia media 21 $\frac{1}{2}$, regalia grande 25 $\frac{1}{4}$, regalia britanica 23 $\frac{1}{4}$ soldov! — Najceneja cigareta stane 1 sold, najdraža 10 $\frac{1}{2}$ soldov. Najdraži tobak za piti je Ghiubuk, 1 oka (2 $\frac{1}{4}$ t.) velja 25 goldinarjev. — Najceneji

tobak za šnofati je radica, 1 lot velja 3 $\frac{1}{2}$ solde, najdraži je stari debrövec 1 lot po 25 soldov; mej tujani tobaki za šnofati je najdraži perique, i steklenica velja — 10 goldinarjev. Prosit!

(Strašna nevihta.) Iz prijateljskega pisma, katero je eden naših znancev prejel iz Novega mesta na Dolenj-kem, posneinamo sledečo žalostno novico: „Bogate pridelke so obe ali pri nas polje, sadje pa vinska trta, pa vse nam je učinila strašna nevihta, katera je v saboto 19. t. m. po novomeški okolici razsajala. Nebo se je potemnilo, strašen veter je pritisnil, megla se je vlega na tla in začelo se je bliskati i grmeti, da je bilo groza; po tem pa se je vsula suha toča, ki je neusmiljeno pobila i potolkla vse poljske pridelke, sadje i trto. Stoletne hraste i semreke je vihar izruval i pometal na tla, kar je pa drevja i zelenja po konci ostalo, vse je tako potolčeno, da ne ugledaš nikler zelenega peresa več. Trta je uničena za več let. Ko se je megla pretrgala, videli smo bližnje trško goro, na kateri so najlepši vinogradi, tako bala kakor po zimni, kedar jo sneg pokrije. Še drugi dan je več palcev visoko toča po njej ležala.“

(Domačka kriza) seza dalje, kakor se je s konca mislilo, ker je zadela uže nekatere trgovce prav dobrega imena, tako n. pr. je ta mesec faliral Gregorič v Ljubljani, Gliederer v Sisku, Funk, Ruzzier i drugi močni trgovci v Trstu; vse te firme so slovenskim trgovcem dobro znane, ker so bile v vedni zvezi z našimi trgovci. Nezaupljivost je tako velika postala, da nij mogoče dobiti denara tudi proti prav dobri garanciji; ne, tako pride, da trgovci, ki je popolnoma aktiven, pa ima kako manjico plačati, ne more dobiti denara in mora falirati z vsem lepim premoženjem. V Trstu so začele banke in jako bogati trgovci likvidirati, to je poravnovati vse račne in potem jenjati z delovanjem. To je velika nesreča za trgovstvo in če se pomisli, da ta nesreča od dne do dne raste, ne vemo, do katerih strašnih nasledkov bomo prišli. — Naj zdaj še fabrike delo ustavijo, pa bomo imeli v Avstriji največo mizerijo, katera izid postane lahko nesrečen za vso državo. In v takem položaji naše ministerstvo drži križem roké; odgovornost, katero si s tem nalaga, da ne skliče parlamenta skup, je velika in ne motime se, če prerokujemo, da bode sedanjo ministerstvo pred prihodnjim drž. zborom, če ga hode še dočakalo, na mnogo opravičenih ostrih napadov odgovarjati morali.

(Od kmetijskega društva goriškega) dobili smo sledeče vabilo zadevajoče zemljiščno obdačenje: Poavetovanja zarad novega zemljišnega davka udeležile so se osebe jako skušene v tej zadevi in v dotičnih njih izdelkih nahaja se toliko zanimivega in dragocenega gradiva, da je potrebno, da se objavi, ker potem postane ono gradivo temelj mnogim novim študijam, katerih potrebuje naša dežela. Tudi je neobhodno potrebno, da se bodo v bodočnosti poznali temelji, na katerih sloni novo obdačenje našega kmetijstva ter da natančno zvedó vsi posestniki, kako so postopali oni gospodje, katerim je bila dana naloga, da izdelajo novo mero za obdačenje in katerih načel so se držali pri tolmačenju in upotrebljenju dotičnih novih postav. — Ti razmisleki so napotili osrednji odbor kmetijskega društva za Goriško, da je sklenil objaviti po čsopisih vse spise ali akte, zadevajoče novo obdačenje zemljišč, h kateremu se štejejo tudi cene (tarife) predlagane po vladnih sporočevalcih in po odborih za uravnava davka, okrajnih in deželnih, z dotičnimi opravičbami in na posled se bodo objavili vsi rekurzi postavno podani od raznih srenj i.t.d.

Zatorej pa omenjeni odbor kmetijskega društva nujno vabi vse tiste, ki imajo v rokah kake spise, ali večje in manjše zapiske, zadevajoče novo obdačenje zemljišč, posebno pa tiste, ki bodo podali rekurze proti izdelkom (operatom) komisij, da kaj pripomorejo k temu važnemu početju in da predsedništvu kmetijskega društva pošiljajo prepise vseh uže imenovanih spisov in rekurzov. —

Temu početju kmetijskega društva tudi mi hvaležno pritrjujemo, ker spoznamo, da je velike važnosti in koristi za deželo, zatorej pa nujno priporočamo slov. občinstvu, da se ozira na današnje vabilo.

Iz Vipavskega in od družih krajev naše deželice se nam poroča jako slabo o stanji vinske trte; na Vipavskem se je vsled prevelike moče ob cvetenju trte mnogo grozdkov zvrгло v rožičke, zdaj pa je na Vipavskem suša, tako da Vipavci si mnogo ne obetajo od letošnje trgatve. Enaka je menda na Krasu. — Na Furlanskem škoduje trti letos neki črvček, ki se vgnjezdi v grozdku in grozdek pokonča. Pa tudi navadna bolezen se je na Furlanskem tu pa tam močneje prikazala vkljub vsemu žvepljanju. — Če tedaj sodimo po čez, smemo prerokovati letos tako slabo trgatve, kakor je bila lanska, k večemu da bo vino nekoliko boljše od lanskega pridelka. — Iz Ogerskega, Hrvaškega in Štajerskega se pa poročila od tedna do tedna boljšajo, vsled tega tudi vinske cene padajo, tako na pr. se sedaj dobi na Hrvaškem dobro vino po f. 7 vedro.

Gladé družih pridelkov smemo reči, da na Goriškem imamo letos srednjo letino; turšica na Furlanskem pa prav lepo kaže in če bo vreme ugodno, je bo še več, kakor lani. —

Svile je letos naša dežela primerno prav malo pridelala in vkljub pomanjkanju galete, plačevali so jo kupci letos prav slabo, srednja cena (metá) galete na Goriškem trgu je bila sledeča: Domača rumena po f. 1.58 $\frac{1}{2}$, japonska prve vrste f. 1.32, druge vrste po f. 1.1 $\frac{1}{2}$ funt. Prodalo se je na tukajšnjem trgu blizo 200 centov domače, japonske pa blizo 1200 centov, skup tedaj 1400 centov, za katere so dobili naši svilorejci blizo 20000 gold. a. v. Gotovo je, da je naša dežela letos za svilo saj 300000 gold. manj dobila, kakor druga leta. Kriza je tudi na svilno ceno uplivala in zarad tega so naši svilorejci tudi na ceni naj manj 1 $\frac{1}{2}$ gold. pri funtu zgubili.

Cenik raznega blaga

na goriškem trgu, 24. julija.

	f.	kr.
Pšenica kraška, vagan	3	20
„ goraka „	3	—
„ goriška „	—	—
Turšica domača „	2	—
„ ogerska „	1	95
Jecimen cel „	2	50
„ pehan „	4	30
Oves laški „	1	25
„ ogrski „	1	30
Fizol laški „	2	20
„ gorski „	2	30
Rž „	2	15
Krompir nov cent „	2	75
Seno „	1	10
Slama „	0	85
Slanina [špeh] domača cent	42	—
„ ameriškanska „	35	—
Vino črno, vedro [Em]	19	do
„ belo „	14	„
Pivo graško „	9	„

Riž I. vrste po 13 II. vrste po 12.50 III. vrste po 10.25 IV. vrste po 9.50 V. vrste po 8 fl.

Moke iz Ritterjevih mlinov v Stračicah.

Še žakljem št. I. po 15.80 št. II. po 14.30 št. III. po 12.50 št. IV. po 11.10 št. V. po 9.40 VI. po 6.90.

Brez žaklja: Otrobi drobni po 2.30 otrobi debeli po 2.50 fl.

Gg. posestnikom na Vipavskem in na Krasu

se priporočam za melo; prevzel sem tako zvam Palikov mlin v Batujah pri Črničah in ragotovljam, da bom posestnikom meni izročena mela tako izvrševati, da bodo zadovoljni v vsakem obziru.

Gregor Vogrič.

P, n. gosp. posestnikom!

Podpisano ravnateljstvo vabi vse posestnike k zavarovanju vsakovrstnih poljskih pridelkov, klaje in žita, spravljenega v kopolcih (stogih) ali v kopicah, proti škodi po požaru.

„Prva občna zavarovalna banka Slovenija“ se nadeja tem obilnejšo udeležbe

pri zavarovanju pridelkov

ker se sklepajo zavarovanja lahko na mesece in se s prav nizko premijo odvrnejo škodo, ki bi utegnile nastati po požaru.

Zavarovalni oglasi se prejemajo pri ravnateljstvu v Ljubljani v lastni hiši banke Slovenije „v Zvezdi.“ kakor tudi pri vseh okrajnih zastopnikih, kder se dobivajo društvena pravila, tarife in razjasnila.

V Ljubljani dne 15. julija 1873.
Ravnateljstvo prve občne zavarovalne banke „Slovenije.“